

Этикалық комиссияның қорытындысы
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті

Хаттама № 2

«22» 10 2024 ж.

1.	Докторанттың аты-жөні	Айткулова Гулмира Арипхановна
2.	Докторантура мамандығы (білім беру бағдарламасы)	8D02310 – Филология
3.	Докторантурада оқу кезеңі	2021 - 2024ж. Бұйрық №113-ЖООК
4.	Диссертация тақырыбы, бекітілген күні	Қазақ лингвомәдени танымындағы «еңбекқорлық//жалқаулық» концептілері Бұйрық №162-ЖООК, 01.12.2023
5.	Ғылыми кеңесшілер туралы деректер - Т. А. Ә, (болған жағдайда), лауазымы және жұмыс орны, ғылыми дәрежелері, азаматтығы	Әл-Фараби ағындағы қазақ ұлттық университеті, «Түркітану және тіл теориясы» кафедрасының меңгерушісі, филология ғылымдарының докторы, профессор Авакова Раушангул Амирдиновна Қазақстан Республикасының азаматы Мугла Сыткы Кочман университетінің доценті, PhD доктор Кенан Коч Түркия Республикасының азаматы
6.	Зерттеу объектілері	Еңбекқорлық//жалқаулық концептерін білдіретін қазақ тілінің бірліктері еңбекқорлық//жалқаулық туралы мәдени білімді вербализациялау тетіктері.
7.	Ғылыми зерттеулерді жоспарлау, бағалау, іріктеу және жүргізу процесіндегі бұзушылықтар	Бұзушылықтар анықталған жоқ.
8.	Ғылыми зерттеулер нәтижелерін тарату процесіндегі бұзушылықтар	Бұзушылықтар анықталған жоқ.
9.	Зерттеу объектілерінің (жанды табиғат объектілері мен мекендеу ортасы болған жағдайда) құқықтарын, қауіпсіздігі мен денсаулығын қорғау қалай жүргізілді?	Зерттеу жұмысы барысында зерттеу объектілерінің құқықтары мен қауіпсіздігі сақталған.

Этикалық комиссияның төрағасы

Н.Н. Алибаев

Этикалық комиссияның хатшысы

А.Т. Ермекбаева

М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан Университетінің PhD докторанты Айтқұлова Гульмира Арипқановнаның «8D02310– Филология» мамандығы бойынша философия ғылымдарының докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін жазылған «Қазақ лингвомәдени танымындағы «еңбекқорлық\жалқаулық» концептілері» атты тақырыбында дайындаған диссертациялық жұмысына

ПІКІР

XX ғасырдың соңғы онжылдығында дами бастаған тіл білімінің антропологиялық парадигмаға көшу үрдісі «адам – тіл – мәдениет», «адам – тіл – ойлау» үштігі негізіндегі гуманитарлық зерттеулердің пәнаралық салаларының дамуын күшейтті. Адамзат танымының жемісі болып табылатын әлемнің тілдік бейнесі антропологиялық тіл білімінің түрлі бағыттарын қалыптастыруға септігін тигізді.

Әлемдегі бірбүтін дамудың орталығы деп танитын мәдениет іспетті тіл де бізге өзінің қырлары мен сырларына, жұмбағы мен құпиясына толы шексіз қасиеттерін ашуда. Әлемді қалай көреміз, қалай түсінеміз, қалай сезінеміз деген мәселелер ғылымда көп зерттеле қоймаған, әлі де толықтырулар мен ізденістерді талап ететін зерттеулердің бірі болып табылады. Қарапайым тілдің логикалық жағы, әсіресе, эмоцияны, «сезімдік ойлауды» талап етпейтін жағдайда қасиеттері өте шектеулі.

Халқымыздың әр дәуірдегі ой-толғамдары мен тұрмыс-тіршілігі, салт-дәстүрінен, жүріп өткен тарихынан хабар беретін *еңбекқорлық\жалқаулық* концептілерін танымдық тұрғыда зерттеу арқылы қазақ халқына тән ұлттық нақыштар мен мәдениетіміздің сан қатпарлы үлгілерінен хабар алатындықтан зерттеу жұмысымыздың маңызы арта түседі. Диссертациялық зерттеуде *еңбекқорлық\ жалқаулық* концептілерінің когнитивті дискурстағы (проза, поэзия, паремиологияда, фразеология) лингвомәдени танымындағы вербалдану ерекшеліктері зерттелді. Осылайша, осы жұмыстың өзектілігі қажеттілікпен анықталады: тілдің адам әлемімен байланысы мәселесін одан әрі дамыту, концептілерді вербализациялау тетіктерін зерттеуді көздейтін концептосфераның әрбір құрамдас бөлігінде *еңбекқорлық\жалқаулық* ұғымдары маңызды болып табылады. Сонымен қатар, лингвомәдениеттану терминологиялық аппаратының ашылуы, мәдени білімді концептуализациялау және санаттау ерекшеліктерін түсіну; концептіні зерттеудің принциптерін, әдістері мен әдістерін құру қажеттілігі қазақ тілі материалындағы мәдениет; кешенді қазақ құндылықтарын көрсетуге мүмкіндік беретін *еңбекқорлық\жалқаулық* концептілерінің сипаттамасы лингвомәдени қоғамдастық үшін өзекті болып табылады.

Докторант тарапынан концепт, лингвомәдени талдау жүйесі туралы ғалымдар көзқарастарымен еңбектерін салыстыра отырып, *еңбекқорлық\жалқаулық* концептілерінің лингвомәдени мазмұнын әлемнің тілдік бейнесі контекстінде зерттелгені байқалады. Мәдени білімді

концептуалдау процестерінің мәні тұтастай алғанда әлемнің бейнесін мазмұнды қалыптастыру, одан әрі дамыту болып табылады. «Еңбекқорлық\жалқаулық лингвомәдени концептілері ұлттық бейнені көрсете алатын кадр, сценарий, гештальт, стереотип түрінде халқымыздың сөз қолданысында көптеп кездеседі. Сонымен қатар, еңбекқорлық\жалқаулық концептілерінің концептілік өрісіндегі макроконцептілердің танымдық ерекшеліктері анықталған. Ізденушінің анықтаған тілдік бірліктердің мәдени негізделген түсіндіру процестері тілдік образдағы халықтың тарихымен, мәдениетімен тығыз байланысты мәдени-танымдық стратегияларды тереңнен түсіндіретін лингвомәдени бірліктер болып табылады.

Ізденушінің зерттеулері көрсеткендей, ана тілінде сөйлейтіндер әлемінің тілдік көрінісінде еңбек пен еңбегі жоқтық ұғымдарын сипаттайтын тұрақты тіркестер темперамент жеке тұлғаның көрінуінің тәуелсіз формасы ретінде әрекет етпейді, бірақ мінез қасиеттерінің эмоционалды бағытынан, психикалық процестердің белгілі бір жылдамдығынан, тұлғаның экспрессивті қозғалыстары мен әрекеттерін сипаттаудан тұратын мінездің динамикалық жағы болып табылатындығын алға тартады. Көптеген тұрақты тіркестер зерттеуге алынған, зерттеу нәтижелері көрсетілген.

Диссертациядағы қол жеткізген әрбір ғылыми нәтиже жаңаша келтірілген және негіздемесі бар, зерттеу барысында алға қойған міндеттерге сәйкес келеді.

Диссертациялық жұмыс бірізділікпен жүзеге асырылған, келтірілген материалдар логикалық тұрғыдан үйлесе отырып ғылыми жұмыстың мазмұнын ашады. Құрылымдық қайшылықтары жоқ және рәсімделуі диссертациялық жұмысқа қойылатын талаптарға сәйкес келеді. Зерттеуде келтірілген қорытынды мен тұжырымдар өзара байланысқан және бір мақсатқа жұмылдырыла отырып дәйектелген.

М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан Университетінде орындалған алғашқы шәкіртім, Айтқұлова Гульмира Арипқановна, өте еңбекқор, ғылыми еңбектерді жүйелеп, талдау жасап, сын көзбен қарап, өз пікірін тұжырымдай алатын ғалым. Диссертациялық зерттеуге қойылған мақсаттарды толық орындады. Зерттеу жұмысын жазу барысында ғылыми еңбектері халықаралық және Республикалық конференцияларда мақұлданды, сонымен қатар әл-Фараби атындағы ҚазҰУ түркітану және тіл теориясы кафедрасының ғылыми семинарында талқылаудан өтті.

Диссертациялық зерттеуінің нәтижелері мен қорытындылары отандық және шетелдік ғылыми басылымдарда барлығы 9 ғылыми мақала жарық көрді. Оның ішінде: Скопус (Scopus) мәліметтер базасында – 1 мақала, ҚР ҒЖБМ Ғылым саласындағы сапаны қадағалау комитеті бекіткен тізімге енетін журналдарда - 3 мақала және халықаралық және республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция жинақтарында 5 мақаласы жарияланды. Жарық көрген ғылыми мақалалары диссертацияның мазмұнын толық ашады.

Қорыта айтқанда, диссертациялық жұмыс – PhD докторанттардың диссертациялық жұмыстарына қойылатын талаптарға сай орындалған, теориялық және тәжірибелік маңызы бар толық аяқталған жеке дара зерттеу.

М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан Университетінің PhD докторанты Айтқұлова Гүльмира Арипқановнаның «8D02310– Филология» білім беру бағдарламасы бойынша философия ғылымдарының докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін жазылған «Қазақ лингвомәдени танымындағы «еңбекқорлық\жалқаулық» концептілері» атты тақырыбында дайындаған диссертациялық жұмысына шетелдік ғылыми кеңесшінің берген

ШІКІРІ

Әлемнің тілдік бейнесін тануда концептілерді зерттеу ғасырлар бойы тұрақты өрнектер, когнитивтік үлгілер түрінде ұлттың мәдени танымындағы стереотиптерді тануға мүмкіндік береді. Ұлт тілінде сөйлеуші халықтың ғасырлар бойы сақталған дүниетанымы мен тілдік формаларда бекітілген дүниенің бұрыннан келе жатқан және сақталған ұлттық бейнесін анықтауда концептілердің маңызы зор. Қазіргі кезеңде лингвомәдениеттану дербес пән ретінде күрделі зерттеу объектісіне ие – тіл мен мәдениеттің өзара сабақтастығы. Қазақ халқының әр дәуірдегі ой-толғамдары мен тұрмыс-тіршілігі, салт-дәстүрінен, жүріп өткен тарихынан хабар беретін *еңбекқорлық\жалқаулық* концептілерін танымдық тұрғыда зерттеу арқылы қазақ халқына тән ұлттық нақыштар мен мәдениетіміздің сан қатпарлы үлгілерінен хабар алатындықтан зерттеу жұмысымыздың маңызы арта түседі. Диссертациялық зерттеуде *еңбекқорлық\ жалқаулық* концептілерінің когнитивті дискурстағы (проза, поэзия, паремиологияда, фразеология) лингвомәдениеттанымындағы вербалдану ерекшеліктері зерттелген. Осылайша, осы жұмыстың өзектілігі қажеттілікпен анықталады: тілдің адам әлемімен байланысы мәселесін одан әрі дамыту, концептілерді вербализациялау тетіктерін зерттеуді көздейтін концептосфераның әрбір құрамдас бөлігінде *еңбекқорлық\жалқаулық* ұғымдары маңызды болып табылады.

Менің докторантым тарапынан жүргізілген зерттеу еңбегінде әр түрлі деңгейдегі теориялық жұмыстарды пайдаланғандығы диссертацияның негізделуі және шынайылық дәрежесін растайды. Диссертациялық жұмыстағы тұжырымдарының мазмұны күрделі әрі дәйекті, әрбір тұжырымы салмақты, сондықтан да болса керек зерттеу стратегиясы айқындалған, алынған нәтижелер жинақталған, жүйеленген әрі ғылыми тұрғыдан негізделген. Мәселен, зерттеуде когнитивті дискурстағы *еңбекқорлық\жалқаулық* концептілерінің құрылымдық ерекшеліктері мен семантикалық көлемі анықталғандығы жөніндегі нәтижелері негізінде дайындалған тұжырымдар мен ұсыныстар келтіріліп, *қосымшада* ізденуші тарапынан анықталған тілдік бірліктердің сөздігі берілген. Диссертацияның ғылыми нәтижелері диссертацияға қойылатын талаптар деңгейінде орындалған.

Докторант Айтқұлова Гүльмира Арипқановнаның Мугла Сытқы Кочман университетінде онлайн ғылыми тағлымдамадан өткен кезде қазақ, түрік тілдеріндегі *еңбекқорлық\жалқаулық* концептілерінің сипаттайтын тілдік бірліктердің ұқсас тұстары мен ерекшеліктерін талқыланды. Ізденушінің түрік

Зерт.

тіліне деген қызығушылығы мен екі тілде салыстырмалы зерттеу жүргізудегі идеялары мен ой-толғамдары, жасаған тұжырымдары ғылыми тұрғыда сыни ойлау қабілеттерінің жоғары екендігін көрсетті. Диссертациялық жұмыста *Еңбекқорлық // жалқаулық* концептілерінің мәдени код ретінде концептуалдануы, ұлттық сана ретінде қарастырылуы жұмыстың логикалық жүйелілігі мен ішкі бірлігін айқындап тұр. Қазақ тіліндегі «*еңбекқорлық // жалқаулық*» концептілерінің лингвомәдени мазмұнын талдамас бұрын отандық және шетелдік ғалымдардың концепті жөніндегі еңбектері мен көзқарастарына тоқталып өткен. Осыдан соң тіліміздегі *еңбекқорлық* концепті когнитивті дискурстағы (проза, поэзия, тұрақты тіркестер, паремиологиялық бірліктер, бата-тілек) әлемнің тілдік бейнесін танытатын тілдік бірліктерді танымдық тұрғыда талдап шыққан. Қорытындылап айтар болсақ, қазақ тіліндегі «*еңбекқорлық // жалқаулық*» концептілерінің лингвокогнитивтік болмысын ашуда қызмет ететін тілдік семалар халықтың ұжымдық тәжірибесі, танымы, қоғамдағы адамдардың бір бірімен байланысы, шаруашылығы, халықтың рухани мәдениеті ментальды когнитивті түрде таңбаланғандығын дәлелдеген.

Диссертацияның мазмұны, тұжырымдары мен негізгі нәтижелері: отандық және шетелдік ғылыми басылымдарда барлығы 9 ғылыми мақала түрінде жарық көрді. Оның ішінде 1 мақала Скопус (Scopus) мәліметтер базасында, 3 мақала – ҚР ҒЖБМ Ғылым саласындағы сапаны қадағалау комитеті бекіткен тізімге енетін журналдарда және 5 мақала – халықаралық және республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция жинақтарында жарияланған.

Қорыта айтқанда, Айтқұлова Гульмира Арипқановнаның «8D02310– Филология білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін «Қазақ лингвомәдени танымындағы «*еңбекқорлық // жалқаулық*» концептілері» тақырыбында дайындаған диссертациялық жұмысын қорғауға ұсынамын.

PhD докторы, доцент

Мугла Сытқы Кочман университеті,

Мугла (Түркия)

Желпелі Кенан Коч

М.Дүзев атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
«8D02310-Филология» білім беру бағдарламасының РнД докторанты
Айтқұлова Гульмира Арпикановнаның
ғылыми еңбектерінің
ТІЗІМІ

2021-2024 жж.

№	Атауы	Жұмыс сипаты	Шығу мәліметтері	Көлемі бет/б.т.	Бірлескен авторлар
1	1. Scopus ақпараттық базасы бойынша нәтиже емес инпакт-факторлы халықаралық ғылыми журналда				
1	The Concept of "Diligence/Laziness" in the Linguistic Image of the World. Әлемнің тілдік бейнесіндегі «енбеккерлік\жалқаулық» концептілері.	Баспа	International Journal of Society, Culture & Language (2023) Volume 11, 2. pp. 94-102 Online ISSN: 2329-2210	10	Раушангүл Авақова, Ziikha Zhanпасова

РнД докторант
«Қазақ тілі мен әдебиеті»
кафедрасының меңгерушісі
Ғалым Хатшы

Айтқұлова Г.А.
Таспولاتов Б.Т.
Конарбаева З.К.

3. Қазақстан Республикасындағы халықаралық және республикалық конференциялардың материалдарында

1.	Қазақ дүниетанымындағы «енбекқорлық, жалқаулық» концептісінің көрінісі.	Баспа	Э. Р. Тенишев әлемі: ғылымдағы ғұмыр» халықаралық конференция материалдары, Әл-Фараби атындағы қазақ ұлттық университеті, (2022). Алматы, 27 сәуір, 2022ж, 408-411бб. ISBN 978-601-04-3966-5	3	
2.	«Еңбекқорлық// жалқаулық» концептілерінің лингвомәдени сипаты.	Баспа	Түркі фразеологиясы: зерттеуді, ғылыми-теориялық методологиясы және болашақты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдар жинағы Түркия Республикасы (2023) 24-27 сәуір. 62-65бб. Стамбул, ISBN 978-601-04-3966-5.	4	Г.Ж.Алсеитова, Р.Т.Кожабекова
3.	Түркі тілдері тарихының өзекті мәселелері	Баспа	Ақымет Байтұрсынұлының туғанына 150 жыл толуына арналған «Ақымет Байтұрсынұлы – ұлттың рухани көсемі» атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция Материалдары, Әл-Фараби атындағы қазақ ұлттық университеті, Алматы, (2022), 222-224бб. ISBN 978-601-04-5981-6	5	Р.Т.Кожабекова

PhD докторант
«Қазақ тілі мен әдебиеті»
кафедрасының ментерушісі
Ғалым хатшы

Айтқұлова Г.А.
Тасполатов Б.Т.
Конарбаева З.К.